

Itxaro Borda

«Iragana mitifikatzea gure jaidura nagusietarik bat da»

Itxaro Bordak Amaia Ezpeldoi detektibe lesbiana ezagunaren azken abentura kaleratu berri du, *Boga Boga* eleberria. *Bakean utzi arte*, *Bizi nizano munduan*, *Amorezko pena baño* eta *Jalgi hadi plazara* lanen ostean, Baionara eta Lapurdiko kostara garamatza ikertzaileak. Lesbiana detektibeen generoa bertoko ezaugarriez janzten asmatu du Bordak.

IRATXE ESNAOLA

Euskalduntasunaren definizio hertsatua izan da nagusi, orain arte, Amaia Ezpeldoiren aburuz. Euskal mundu ikuskera hegemoniko bat sentitu izan du, ETArena eta zenbait abertzalerena.

Amaia Ezpeldoiren liburu guztietan ematen den kritika bera landu dut eleberr honetan ere. Zenbait euskal abertzalek funtzionamendu baztertua izan du eta epaile gisa jokatu du gainerako euskaldunekiko. Azken 30 urteetan Iparraldean abertzale batzuek ukan duten eragin ez baikorra kritikatu nahi nuen. Ene literatura ibilbidean hainbestetan egin dudana bezala.

Ez da hertsadura bakarra. Ezpeldoik Nolwen Kergelen polizia kapitainarekin duen harremanari aurreiritziz beterik ekiten dio, hura frantses polizia delako.

Euskaldunok aurreiritziak ditugu kanpotarrei begira. Gureak ez direnei begira. Beti erraten dugu: Gora gu eta gutarrak! Eta besteak, zer? Ezpeldoik islatzen du euskaldunaren baitan arrotza gurutzatzean gerta daitekeen eztabaida. Niri ere, euskaldun gisa, zenbait lekutan zalantzak sortu izan zaizkit. Hau ote da ene egiazko lekua? Zer pentsatuko dute besteek hemen ikusiz gero?

Barne polizia bat edukitzea bezala.

Bai. Badugu super ni zigortzaile bat gure baitan, bereziki, euskalduntasunari loturikoa. Besteari beldur diogu. Emeki-emeki, epaileak desagertuz joango diren arau subkontzientea leundu eta apalduko zaigula uste dut.

GAlek eta ETak 1980ko hamarkadan Iparraldean belaunaldi osoak markatu zituztela diozu. Iragan mitifikatuaren beldur zara eta berrirakurketa kritikoa proposatzen duzu.

“Badugu super ni zigortzaile bat gure baitan, bereziki, euskalduntasunari loturikoa”

Iragana mitifikatzea gure jaidura nagusietarik bat da. Gertaera bortitzenak ere mitifikatu egiten ditugu, iraganean gaurko bermeak aurkituko bagenu bezala. Iparraldean gauza oso gogorrak gertatu dira, eta batzuetan, gureak ez ziren arazoengatik eta arrazoiengatik. Argi esanda, Hegoaldeko borroka hona esportatu zelako. Baionatik azken 30 urtean iragan diren talde guztiek urrakoak utzi dizkigute, eta nolabait, odolustu. Orain, erakunde armatuak armak utzi dituenen badugu ordua ahoan bilorik gabe historia aztertzeke. Ez da erraza. Ez dakigu gaurkotasuna nola aztertu. Nik, literaturaren bidez, fikzioan jarri nahi izan ditut alde guztietako mintzalariak, beren ikusmoldea eman zezaten. Iritzi polifonia bat nahi nuen. Horixe da, hain zuzen, errealtatean falta zaiguna. Eta literaturak badu abantaila bat errealtatearekiko: aurrera dakioko.

ETAren armen uztea sarritan nabarmentzen da eleberrian, iritzi polifoniarako giltzarri bezala.

Zalantzarik gabe. Aukera eta gakoa da eta gako horrek ateak ireki ahal ditu. Beharbada, ikusmolde naifa dut, baina politikaria ez naizenez, naiftasuna zilegi zait. Historiari berriz begiratzeko aukera da. Bai zientziaren aldetik, bai fikzioarenetik. Egoera berria oso garrantzitsua da, nahiz oraindik ez jakin berritasun honetan nola moldatu. Urte luzez pentsatzeke beldur izan gara, eta pentsatu dugunean, beste pentsamendu orokor eta indartsuagoen makuluz ibili gara.

Kale garbitzailea da Ezpeldoi eta lanbide horrek sistema kapitalista bortitzaren ondorio larriak pairatzen dituztenak ikustea ahalbidetzen dio.

DANI BLANCO

Bizi baldintzen okerragotzea islatu nahi zenuen?

Karririk garbitzen ematen du denbora Ezpeldoik, baina ez hori bakarrik. Helburu sozialen artean lehen mailan du bere lanbidea. Metaforikoki ere badu garrantzia. Kaleak garbitzean munduaren, hiriaren, herriaren zaborrekin tematzen da. Ogibide mespretxagarria irudi duena, premiazkoena da. Kontsumo gizarte kapitalista ikusteko eta kritikatzeko aukera ematen dio Ezpeldoiri. Eta deshazkundera aldarrikatzeko ere bai, esate batera, Baiona-Angelu-Miarritze artean autobusez ibiliz beti. Lehen lau nobeletan kotxea pertsonaia bat gehiago zen. Honetan ez. Badira alternatibak beste mundu bat sortzeko.

Erreferentzia lesbikoz betea dago liburua. Hala-beharrez, atzerrikoak dira denak, salbuespenak salbuespen. Ari gara Euskal Herriko lesbianok erreferentzia propioak sortzen?

Oraindik herabeak gara. Eskerrak atzerriko irudi dirdiratsua baditugun! Hala ere, azken sei zazpi urteetan ari dira literaturan pertsonaia lesbikoa plazaratzen. Ikerketak ere egin dira, hala nola, *Desira desordenatuak* [Utriusque Vasconiae, 2010], zeinetan literaturaren gure

“Gay jendea, eta bereziki lesbianak, ghettoetan bizi dira ezein adin izanda ere. Urte gutxian aldatuko dela uste dut, baina lesbianen mundua, oraindik, horrelakoa da. Zail da Baionan bi neska elkarri musuka ikustea karrikan”.

istorioa jorratzen den eta guretzako figura erakusleak aurkitzen diren. Kattalin Elizegiz edo Milia Lasturkoaz oroitzen naiz, nahiz ez lesbiana izan. Irudiak errekuiperatzea da funtsezkoa. Bestaldetik, hiztegi lesbikoen errekuiperatze lanetan ere ari gara, harremanetarako eta amodioa egiteko baliatzen diren esamoldeen bila.

Errekuiperazio lana da hiztegi hori edo sortze lana?

Biak ala biak. Arantxa Urretabizkaia edo Amaia Lasa bezalako idazleek tradizioa hasi zuten, beren poema eta ipuinetan giro homorotikoak txertatuz. Eta egun, lesbianen aipamenak badira eta erreferentziak metatzen ari zaizkigu.

Argitaratzen diren makina bat eleberririk lesbikotan protagonisten perfila gaztea, zuria, klase erdi altukoa, profesionala eta ederra da. Bestelako ezaugarriak ditu Ezpeldoiren lagun arteak. Jendartearen lagin bat da 50 urte inguruan dabilen lagun taldea. Beltza da Prezios, judutarra Ilse Traumberg, musulmana Zoko-Tunisiako iraultzaz geroztik burka janzten du bere askatasunaren izenean-; pin-up bular handia da Devi. Adina, lanbidea eta jatorria kontuan hartuz gero, gutxitan adierazi izan da horrelakorik detektibe lesbianen eleberrietan.

Ezpeldoiren lagun arteak ez dio modelo heterosexual normatiboak familiaz egiten duen definizioari jarraitzen. Krisi garaiotan bestelako elkartasun modeloak aldarrikatu behar ditugu? Oso garrantzitsua da jatorrizko familatik kanpoko harremanen sarea. Izan Euskal Herrian, izan munduan. Baliabide teknikoekin harremanetan egon gaitezke bai lesbianen komunitatearekin eta bai munduarekin. Ez gara ohartzeko duen garrantziaz. Bizpahiru aldiz gertatu zait bizitzan lagun eta adiskideirik gabe geratzea. Sarea berriz osatu behar izan dut leku batean edo bestean. Bide ederra da norberaren hazteko eta hezteko. Irauten, bizitzeko molde berriak asmatzen laguntzen digu eta molde horiek bizitzen. Azken bi nobeletan agertzen da lagun taldearen ideia. Eta aurrerantzean ere agertuko da.

Gonbida ditzagun irakurleak Ezpeldoiren abenturara.

Irakurketa berez da on. Asko ikasten da, batez ere, ezezagunak zaizkigun giro eta herrialdeez. Amaia Ezpeldoiren bara-bara etengabea da euskal herrietatik, kalaka etengabean dabil jende eta bizimodu ezberdinen artean. Kuriositate horretan aurki dezake irakurtzeko plazera irakurleak. ■

